

Rasbiologi och tvångssteriliseringar i Sverige

Bakgrund

Under industrialiseringen på 1800-talet växte Sveriges befolkning dramatiskt, trots att många emigrerade till Amerika. Samtidigt pågick en intensiv rörelse med krav på demokrati. Många makthavare kände stark oro för dessa demokratisträvanden och menade att alla människor inte var lämpade för ansvaret som det innebar att till exempel få rösträtt. Men vilka bevis skulle de använda som argument för sin ståndpunkt? Ett sätt var att luta sig mot idéer som så kallade rasbiologiska vetenskapsmän lyfte fram och som låg i tiden.

Rasbiologi

Rasbiologin växte fram i Tyskland och England under 1800-talet. Rasbiologerna ansåg sig kunna avgöra om en människa

hade vad de kallade bra eller dåliga arvsanlag. Rasbiologerna menade att det var avgörande för en folkgrupps framtid att begränsa de "dåliga" arvsanlagen och att ge de "friska" och starka arvsanlagen större utrymme. Ett begrepp som användes var degeneration. Man antog att arvsanlagen hos kommande generationer skulle komma att skadas om "fel" människor fick många barn. Då riskerade "felaktiga" arvsanlag att spridas som en löpeld och förstöra folkstammen. Till arvsanlag räknade rasbiologerna inte bara ärftliga sjukdomar utan också ett så kallat omoraliskt sätt att leva.

Rasbiologiska institutet i Uppsala

År 1909 bildades Svenska sällskapet för rasygien. De bedrev påverkansarbete i linje med tankarna om degeneration. Både politiker och forskare var engagerade

FOTO: TT NYHETSBYRÅN

i arbetet. Ett led var att grunda ett rasbiologiskt institut där man skulle undersöka den svenska folkstammen för att kunna se vilka grupper som hade så kallade degenererade arvsanlag. 1921 slog Rasbiologiska institutet i Uppsala upp sina dörrar. Förutom att inventera "den svenska folkstammen" spelade institutet en stor roll som remissinstans för den svenska steriliseringslagen som kom 1934.

Steriliseringarna i Sverige 1934–1976

1934 antogs lagen om sterilisering av människor som då kallades "sinnesslöa". Lagen antogs av en bred majoritet i Sveriges riksdag. För att genomföra en sterilisering skulle två olika läkare ha beslutat om det.

1941 skärptes lagen så att man även kunde sterilisera människor på grund av så kallad social indikation. Med det avsågs människor som levde under svåra levnadsförhållanden, som fattigdom eller missbruk, och därmed inte ansågs kunna ta hand om sig själva eller sina barn.

Vad hände i praktiken?

Först 1976 togs steriliseringslagen i Sverige

bort. Under perioden som lagen fanns steriliserades cirka 30 000 personer. Skälen till sterilisering var både "rasmässiga" och "arvmässiga". En del som inte ansågs tillhöra den så kallade svenska folkstammen steriliserades. För att undvika de verkliga – rasistiska – skälen, motiverade man steriliseringarna med att dessa personer var "sinnesslöa" eller levde ett liv i misär. Men de flesta som steriliserades var vad rasbiologerna skulle ha betecknat som svenska. De kunde också ha levt ett liv i "misär" eller så hade de någon form av nedsatt funktionsförmåga i form av psykisk ohälsa eller någon kronisk sjukdom. Argumentet för att sterilisera dem var att den svenska folkstammen annars skulle försämrats. I praktiken steriliserade man alltså till största del bort ett socialt och medicinskt arv, mer än ett arv på grund av ras.

I de olika steriliseringslagarna står det inget om att en person skulle tvingas till sterilisering men i praktiken blev många just tvingade. För många var sterilisering nämligen det enda sättet att bli utskriven från en anstaltsvård eller att få möjlighet att gifta sig.